

Havbruksutvalget

Bergen 05.10.22

INNSPILL TIL HAVBRUKSUTVALGET FRA BENCHMARK GENETICS NORWAY AS

Det vises til Havbruksutvalgets invitasjon til å gi innspill i forbindelse med utvalgets arbeid med å se på hvordan tillatelsessystemet for akvakultur bør innrettes for fremtiden. Det fremgår av invitasjonen at det også er mulig å inngi innspill etter 15. august 2022, og Benchmark Genetics Norway AS (heretter "BGN"), ønsker med dette å benytte oss av denne muligheten.

BGN er et ledende avl- og genetikkelskap på atlantisk laks i Norge med et veldokumentert avlskonsept. Selskapet er eier av stammen SalmoBreed, en stamme som går tilbake til innsamling av genetisk materiale fra norske lakseelver fra 1975. Gjennom flere tiår er det drevet et familiebasert avlsprogram som har gitt gode resultater og utvikling av avlsteknologi og kunnskap. BGN og AquaGen AS er de to eneste rendyrkede avlsselskapene for laks i Norge. I tillegg til BGN og AquaGen AS har to store matfiskoppdrettere også egne avlsprogram.

Innledningsvis viser vi til at næringsorganisasjonene Sjømat Norge og Sjømatbedriftene offentlig har beskrevet enkelte problemstillinger knyttet til hvordan rammebetingelsene for stamfisk- og rognproduksjon bedre kan tilpasses dagens og fremtidens situasjon.

BGN ønsker i det følgende å gi et spisset innspill til hva som det etter vårt syn er viktig at Havbruksutvalget tar høyde for i utvalgets vurdering av hvordan tillatelsessystemet for akvakultur bør innrettes for fremtiden. Innspillet kan oppsummeres til følgende påstand:

Dagens regelverk for tildeling av stamfisktillatelser er utdatert og er ikke tilstrekkelig dynamisk til å fange opp endringer i havbruksnæringens behov for rogn etter hvert som havbruksnæringen utvikler og endrer seg. Særlig er den eksisterende stamfiskordningen utilstrekkelig til å møte næringens økende behov for tilgang på biosikker rogn hele året rundt – også utenfor det som tradisjonelt har vært sesong.

Dette innspillet berører flere av elementene i Havbruksutvalgets mandat, men treffer særlig i kjernen av utvalgets mandat til å i) vurdere utforming av et helhetlig tillatelsessystem som ivaretar hensynet til en bærekraftig utvikling av akvakulturnæringen, ii) vurdere om og i hvilken grad biosikkerhetshensyn bør implementeres i tillatelsessystemet, og iii) evaluere ordningen med avgrensning av tillatelsene i MTB, og evt. foreslå endringer i hvordan tillatelser avgrenses.

I det følgende vil vi begrunne påstanden og innspillet vårt nærmere.

Det er et banalt, men viktig poeng, at hele den norske havbruksnæringens eksistens og videre utvikling er avhengig av tilgang på rogn av riktig kvalitet, i tilstrekkelige mengder, og til riktig tid. Rogn utgjør fundamentet i næringspyramiden for akvakultur av matfisk, og dersom fundamentet ikke er

tilpasningsdyktig i henhold til utviklingen i næringen, vil stamfisknæringen kunne bremse og påvirke hele havbruksnæringens potensiale for endring og utvikling.

Etter vår erfaring stemmer ikke myndighetenes anvendelse og praktisering av dagens tildelingsregelverk med de intensjoner som opprinnelig lå til grunn for regelverket nemlig hvor man skulle sikre en fleksibel og tilpasningsdyktig stamfisknæring med et ønske om sunn konkurranse og tilstrekkelig tilgang av rogn.

Dagens forvaltningsmodell skulle opprinnelig gi større fleksibilitet og tilpasningsmuligheter for næringen og sikre hele akvakulturnæringen tilstrekkelig tilgang til rogn. Slik BGN opplever det, er imidlertid dagens forvaltningsmodell statisk, lite tilpasningsdyktig, og utilstrekkelig til å gi akvakulturnæringen tilstrekkelig tilgang til rogn.

Et tydelig tegn på at dagens tildelingsregelverk ikke er tilstrekkelig tilpasningsdyktig, er at norsk laksenæring stadig blir mer og mer avhengig av å importere rogn fra utlandet for å kunne møte næringens (endrede) behov etter hvert som den utvikler seg. Andre disincentiver til sesonguavhengig produksjon er knyttet til sykdoms- og konkurranseforhold. Enkeltvis og i sum fremmer dette ikke bærekraft og innovasjon i rognleddet.

Innføringen av trafiklyssystemet med lus som miljøindikator og de siste års teknologiutvikling, har ført til at større deler av produksjonssyklusen for matfisk, nå foregår på land. Når større fisk står kortere tid i sjø, fører dette til hyppigere utsett. Innføringen og bruken av RAS-teknologi på land gjør det nå også mulig med mer kontinuerlig og stabil produksjon av (post)smolt og matfisk året rundt, uavhengig av temperatur og sesong. De siste ti årene har antall landbaserte RAS-anlegg i Norge økt fra ca. 10-12 stk. i 2010, til nærmere 100 i dag. Antall settefiskanlegg har i samme periode vært i reduksjon, og dagens RAS-anlegg utgjør nå nærmere 50% av totalt antall landbaserte anlegg. Disse endringene har ført til at havbruksnæringen i større og større grad har gått bort fra tradisjonelle vår- og høstutsett med toårige produksjonssykluser i sjø, noe som igjen har ført til at havbruksnæringen i større grad er avhengig av kontinuerlig tilgang på rogn – også utenfor det som tradisjonelt har vært sesong - såkalt "off season" rogn. Siden 2020 har BGN årlig levert mer rogn "off season" enn i sesong.

Samtidig som kundenes periode for etterspørsel utvides, ser vi at antall produserte smolt har økt betraktelig de siste årene – og fortsatt øker. Stamfisktillatelse tildelt etter stamfiskordningen trådte i kraft 1. januar 2008 gis med særvilkår om at det ved utnyttelse av stamfisktillatelse med MTB lik 780 tonn årlig må landsette nok kjønnsmoden stamfisk for en produksjon av minst 35 millioner befruktete og innlagte rognkorn. Kravet om 35 millioner er beregnet ut fra en forutsetning om at en seleksjonsintensitet på 5 % er ansett forsvarlig. Den senere innføringen av RAS-teknologi har imidlertid også ført til økt fokus på biosikkerhet og sykdomsscreening. Etter hvert som havbruksnæringen tilpasser seg bruk av teknologi for screening av rogn fører dette naturligvis også til en økning i prevalens, noe som igjen fører til økt seleksjonsintensitet og utkast, økt behov for å øke mengden produserte rognkorn, og derfor økt biomassebehov for stamfiskprodusenter. På de fleste stamfisktillatelser produseres det kun in-season, og det totale bildet reflekterer dermed bare den samlede kapasiteten over et år – ikke sesongspesifikt behov. Det blir derfor ikke treffende, slik myndighetene i dag legger til grunn, at behovet for rogn gjennom året kommer til uttrykk ved en multiplisering av minimumskravet om produksjon av 35 mill. rognkorn pr. tillatelse og antall tillatelser. Slik vi oppfatter det er det først nå i det siste at Fiskeridirektoratet ser ut til å se hen til månedlig, og ikke bare årlig, statistikk.

Alle disse endringene i kundenes behov har skjedd raskt i løpet av få år, og per dags dato er ikke norsk rognleverandørindustri i stand til å imøtekomme etterspørselen i markedet uten å importere rogn fra

utlandet. I 2021 ble det importert 23,2 mill. rognkorn, og i 2022 estimeres vi at det vil importeres ca. 70 mill. rognkorn. Dette viser etter vårt syn at norsk rognproduksjon ikke evner å følge og tilpasse seg utviklinger og endringer i behovet til den norske havbruksnæringen per i dag.

Etter det BGN erfarer begrenser tildelingsmyndighetene nytildeling av stamfisktillatelseskapasitet i det vesentlige på grunnlag av den teoretiske totalkapasiteten til den norske stamfisknæringen i sin helhet fremfor søkerens konkrete dokumenterbare behov for biomasse. Videre erfarer BGN at tildelingsmyndighetene ved behovsvurderingen ser hen til (historisk) statistikk over antall *solgte* rognkorn i Norge, og en vurdering av om det er nok antall stamfisktillatelser samlet i Norge til å dekke det totale rognbehovet i havbruksnæringen. Det at det i dag importeres store mengder rogn er et bevis på at dette tildelingsregelverket ikke fungerer, og slik BGN er det flere grunnleggende svakheter ved dagens praktisering.

For det første er *historisk* statistikk for antall *solgte* rognkorn nasjonalt lite egnet til å speile de løpende endringer i behov hos kunder og konkrete produsenter i markedet på bedriftsnivå. Det er naturlig at noen bedrifter vil ligge foran andre, og at ulike bedrifter på både kunde- og leverandørsiden har ulike behov. For å sikre dynamikk og fleksibilitet bør også behovsvurderingen etter tildelingsregelverket være framoverskuende og ikke tilbakeskuende.

For det andre bør ikke behovsvurderingen etter tildelingsregelverket inneha vurderinger av den samlede stamfisktillatelseskapasiteten på nasjonalt nivå, men i stedet ta utgangspunkt i den konkrete søkerens dokumenterbare behov. Når behovsvurderingen for den enkelte stamfiskprodusent begrenses av myndighetenes vurdering av om det nasjonale leverandørmarkedet er "mettet" eller ikke, innebærer dette en uheldig vektlegging av markedshensyn og statlig styring av markedet, fremfor å overlate tilpasnings- og konkuranseevnen til den enkelte bedrift.

Myndighetenes vektlegging av den nasjonale markedssituasjonen ved tildeling av stamfisktillatelser i enkeltsaker står også i sterk motsetning til uttalelsene i havbruksmeldingen¹ om at myndighetene som hovedregel ikke skal vektlegge markedshensyn ved tildeling av vekst i næringen. BGN kan ikke se at det skal være en grunn til å regulere tillatelseskapasiteten for stamfisk basert på nasjonale markedshensyn når det ved havbruksmeldingen² var enighet om at:

"(...) Myndighetene vil heller ikke være de som er best egnet til å vurdere markedssituasjonen. Det er opp til hver enkelt aktør å bestemme hvor mye de ønsker å produsere med sin tildelte kapasitet. Erfaring tilsier at aktørene søker å produsere mest mulig innenfor sine kapasitetsrammer. Dette baserer seg på bedriftsøkonomiske vurderinger hos den enkelte aktør. (...)"

¹ Meld. St. 16 2014–2015 "Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett" s. 5

² Meld. St. 16 2014–2015 "Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett" s. 39.

OPPSUMMERING

Oppsummert mener BGN at dagens regelverk for tildeling av stamfisktillatelser er utdatert og ikke tilstrekkelig dynamisk til å fange opp endringer i havbruksnæringens behov for rogn etter hvert som havbruksnæringen utvikler og endrer seg. Særlig er den eksisterende stamfiskordningen utilstrekkelig til å møte næringens økende behov for tilgang på rogn hele året rundt – også utenfor det som tradisjonelt har vært sesong.

Havbruksutvalget anmodes om å – innenfor sitt mandat - vurdere om og i hvilken grad dagens stamfiskordning bør endres for å bedre kunne realisere de intensjoner som opprinnelig ble lagt til grunn, og som BGN fremdeles opplever som høyst relevante og viktige; å sikre større fleksibilitet og tilpasningsmuligheter, og å sikre hele akvakulturnæringen tilstrekkelig tilgang til (norsk) rogn (når det trengs). Vi mener spesielt at Havbruksutvalget må anbefale et tildelingsystem som;

- Gir konkurrerende aktører like vilkår for konkurranse gjennom å balansere antall tillatelser mellom aktører. I dag er det en sterk ubalanse i tildelte stamfisktillatelser hvor BGN har 1 tillatelse og konkurrerer med selskaper som har et betydelig større antall egne konsesjoner.
- Sørger for incentiver for at mer av rognproduksjonen foregår på land til vilkår som er konkurransedyktig med sesongbasert produksjon slik at det blir minst like attraktivt å produsere rogn fra fisk som har gått hele eller store deler av livet på land vs tradisjonell produksjon i sjø. Når regelverket i dag er innrettet slik at man må bruke tildelt sjøbasert MTB for landbasert produksjon er det ingen incentiver i å investere i landbasert produksjonskapasitet.
- Fører til at produksjonskravet for lisenser flyttes fra tillatelsesnivå til selskapsnivå

Med vennlig hilsen

Benchmark Genetics Norway AS

Jan-Emil Johannessen

Adm. dir.